

Наукове періодичне видання

**УКРАЇНСЬКИЙ
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ
НАУКОВИЙ ЗБІРНИК**

Науковий журнал

12 (12) грудень 2017

Наукове періодичне видання
**УКРАЇНСЬКИЙ
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ
НАУКОВИЙ ЗБІРНИК**

Науковий журнал

12 (12) грудень 2017

Редактор, коректор – Навацький Р. П.
Верстка-дизайн – Калабухова С. Ю.

Відповідальність за підбір, точність наведених на сторінках журналу фактів, цитат, статистичних даних, дат, прізвищ, географічних назв та інших відомостей, а також за розголошення даних, які не підлягають відкритій публікації, несуть автори опублікованих матеріалів. Редакція не завжди поділяє позицію авторів публікацій. Матеріали публікуються в авторській редакції. Передрукування матеріалів, опублікованих у журналі, дозволяється тільки за згодою автора та видавця. Будь-яке використання – з обов'язковим посиланням на журнал.

Свідоцтво про державну реєстрацію: КВ № 19871-9671 Р від 17.04.2013 р.
Засновник журналу: ГО «Львівська педагогічна спільнота»

© ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2017
© Автори наукових статей, 2017
© Дизайн, Клінова С. М., 2017

ЗМІСТ

Апанасенко Ю.В., Головка В.Г., Ярошевська В.С. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	5
Балакіна Л.О., Лисенко Н.О., Ступина О.О., Поташна Ю.В., Юрченко О.В. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ КОМУНІКАТИВНО-МОВЛЕННСВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	11
Берегова Н.П., Савчук Т.В., Онофрійчук Б.В. ПРОФІЛАКТИКА ПІДЛІТКОВОЇ ВАГІТНОСТІ В УМОВАХ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ.....	20
Шеремет А.М., Бондаренко А.Г. РЕАЛІЗАЦІЯ ВИХОВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІМ'Ї ЯК ОДИН ІЗ ПРІОРИТЕТНИХ НАПРЯМКІВ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ.....	24
Герасименко К.В. УКРАЇНСЬКИЙ ФОЛЬКЛОР ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ РОЗУМОВО ВІДСТАЛИХ СТАРШОКЛАСНИКІВ.....	28
Корнієнко В.І., Корнієнко Є.Г., Гордєєва О.В. РЕАЛІЇ СУЧАСНОЇ ПЕДАГОГІКИ УКРАЇНИ.....	33
Кошель А.П., Мікрюкова В.Ю., Петровська М.В., Ткаченко П.О. ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНІСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	38
Кошель В.М., Колянова В.А., Овчиннікова Н.В., Тополь Е.В. ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	42
Кравченко О.Д. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ УСВІДОМЛЕННЯ КОНФЛІКТІВ СУБ'ЄКТАМИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ.....	47
Краєва О.А., Никитюк Т.М. ПСИХОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ ОСОБИСТІСНОЇ ТРИВОЖНОСТІ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ.....	52
Шеремет А.М., Лампіцька Т.В. ВПЛИВ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ЧИННИКІВ НА ФОРМУВАННЯ МАТЕРИНСЬКОЇ ПОВЕДІНКИ.....	56
Дика Н.М., Микитенко В.О. ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА НА ЗАСАДАХ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ В УКРАЇНІ.....	59
Нагорняк С.В. ФУНКЦІОНАЛЬНА СТРУКТУРА ПРАВОСВІДОМОСТІ	64

Ніщенко М.Е. СОЦІАЛІЗАЦІЯ ВОСЬМИКЛАСНИКІВ ЯК ОСНОВА У ФОРМУВАННІ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....	68
Павлушкіна О.В. ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ.....	72
Панова С.О. ДИСЦИПЛІНА «ДОДАТКОВІ КУРСИ ТА ПОЗАКЛАСНА РОБОТА З МАТЕМАТИКИ» У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МАТЕМАТИКИ.....	76
Пугачев Д.Л. ОСОБЕННОСТИ ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА, ИМЕЮЩИХ БЕСКОНТРОЛЬНЫЙ ДОСТУП К СОВРЕМЕННЫМ ГАДЖЕТАМ.....	81
Рокосовик Н.В. СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНИХ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ В УНІВЕРСИТЕТАХ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ.....	86
Аршава І.Ф., Ткач І.В. ЗВ'ЯЗОК РІЗНИХ АСПЕКТІВ САМОТНОСТІ З ПСИХОЛОГІЧНИМ БЛАГОПОЛУЧЧЯМ ТА САМОРОЗВИТКОМ ОСІБ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ.....	90
Ткаченко А.В. СПЕЦИФІКА КОГНІТИВНОЇ СФЕРИ ХВОРИХ-ЛІКВІДАТОРІВ АВАРІЙ НА ЧАЕС, ЯКІ СТРАЖДАЮТЬ НА ДИСЦИРКУЛЯТОРНУ ЕНЦЕФАЛОПАТІЮ.....	99
Утленко К.І. ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ СУЇЦИДАЛЬНОГО РИЗИКУ В ПІДЛІТКІВ.....	103

Дика Н.М.

кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри методики мов та літератури
Інституту післядипломної педагогічної освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка

Микитенко В.О.

викладач
Університетського коледжу
Київського університету імені Бориса Грінченка

ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА НА ЗАСАДАХ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

У статті висвітлено проблему формування мовної особистості студента на засадах компетентнісного підходу в умовах реформування системи освіти України. Ґрунтовно проаналізовано різні концепції і підходи до тлумачення мовної особистості, досліджено її внутрішню компетентнісну структуру. З'ясовано доцільність врахування компетентнісного підходу до формування особистості студента багатопрофільного коледжу. Окреслено перспективи подальшого дослідження проблеми.

Ключові слова: мовна особистість, компетентнісний підхід, компетенція, компетентність, методика навчання української мови.

В статті освещена проблема формирования языковой личности студента на основе компетентностного подхода в условиях реформирования системы образования Украины. Основательно проанализированы различные концепции и подходы к толкованию языковой личности, исследована ее внутреннюю компетентностную структуру. Описано целесообразность учета компетентностного подхода к формированию личности студента многопрофильного колледжа. Определены перспективы дальнейшего исследования проблемы.

Ключевые слова: языковая личность, компетентностный подход, компетенция, компетентность, методика обучения украинскому языку.

The article is about the problem of formation of a student's language identity on the basis of a competent approach in the conditions of reforming the education system of Ukraine. Various concepts and approaches to the interpretation of language identity are thoroughly analyzed, and its internal competence structure is investigated. The expediency of taking into account the competent approach to the formation of a student's personality in a multi-disciplinary college has been found. Prospects for further study of the problem are outlined.

Key words: language identity, competency approach, competence, methodology of teaching the Ukrainian language.

Процес реформування системи освіти в Україні зумовив переорієнтацію у сучасній лінгводидактиці з різнобічно розвиненої особистості на більш конкретну необхідність формувати конкурентоспроможного передовсім фахівця, який здатен вільно володіти державною мовою, доречно використовувати її засоби відповідно до мовленнєвої ситуації, дотримуватись норм професійного етикету, вільно орієнтуватися у потоці інформації, забезпечувати якісний рівень комунікації у професійній сфері, досягати комунікативної мети, орієнтуючись на різноманітні життєві виклики. Перед сучасною освітою постає

завдання – сформувати компетентнісну мовну особистість, особливе значення надаючи практичній спрямованості навчання.

На сучасному етапі концептуальним напрямом освіти в Україні є компетентнісний підхід до формування її змісту і визначення технологій. Впровадження в систему освіти України ключових компетентностей базувалося на численних дослідженнях зарубіжних вчених і спричинювало появу нових праць в українській лінгводидактиці. Нині активно досліджуються різні аспекти компетентнісного підходу, один із яких – компетентнісне навчання української мови у багатопрофільному коледжі.

Компетентнісний підхід до навчання мови спрямований на розвиток базових предметних компетентностей мовної особистості студента, передбачає створення внутрішніх мотивів, що визначають готовність його до такої навчально-пізнавальної діяльності, в основі якої є компетентності; формування розуміння суті мовно-мовленнєвих компетентностей, вироблення суб'єктивного досвіду застосування предметних компетенцій і предметних компетентностей у процесі мовленнєвих завдань у різних навчальних і життєвих соціально-комунікативних ситуаціях, використання рефлексії та аналізу власної діяльності, її результатів.

Проблеми формування мовної особистості висвітлено у працях лінгводидактів О. Горюшкіної, С. Карамана, О. Караман, О. Кучерук, Л. Мацько, Л. Мамчур, С. Омельчука, М. Пентиліук, О. Семеног, Т. Симоненко тощо.

Сьогодення вимагає поєднання в людині фахівця і мовної особистості, відтак зміщення акцентів у мовленнєвій підготовці студентів багатoproфільного коледжу та занурення їх у професійний контекст. Тож актуальність дослідження зумовлена потребою узагальнення наукових розвідок учених-педагогів та лінгводидактів щодо засад формування мовної особистості студента на компетентнісній основі та уточнення певних, важливих на думку авторів, аспектів цього процесу.

Мета статті полягає у висвітленні проблеми формування мовної особистості студента на засадах компетентнісного підходу в умовах реформування освіти України.

Досягнення вирішення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань:

- дослідити ступінь висвітлення проблеми у працях науковців;
- конкретизувати компетентнісні виміри мовної особистості студента;
- окреслити перспективи дослідження порушеної у статті проблеми.

Сучасна лінгводидактика, в межах виникнення нової стратегії освіти, вагомого значення надає компетентнісному підходу до вирішення проблем навчання української мови. Погоджуємось із думкою, що «провідною стає необхідність у підготовці грамотної людини з

належним рівнем мовномовленнєвих компетентностей, що ґрунтуються на системі знань про мову» [2, с. 35]. Зокрема, у Концепції нової української школи зазначено: «Компетентність – динамічна комбінація знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність. Ключові компетентності – ті, яких кожен потребує для особистої реалізації, розвитку, активної громадянської позиції, соціальної інклюзії та працевлаштування і які здатні забезпечити особисту реалізацію та життєвий успіх протягом усього життя» [8, с. 10].

А. Веремчук підкреслює, що реалізація цього підходу «означає для педагогів і студентів поступову переорієнтацію домінуючої освітньої парадигми з переважною трансляцією на освоєння знань, умінь, навичок, створенням умов для оволодіння комплексом компетенцій, що сприяють формуванню особистості, здібностей адаптуватися в умовах соціально-політичного, ринково-економічного, інформаційного і комунікаційного насиченого простору» [1, с. 64-65]. Зауважимо, що вирішення цього завдання потребує конкретизації компетентнісної структури мовної особистості студента, яка викликає чимало дискусій серед науковців. У цьому контексті слушним є зауваження Л. Лічман, яка наголошує на тому, що «саме компетентнісний підхід дозволяє перетворювати концепт «мовної особистості» з теоретико-аналітичного конструкту на прагматичний інструмент мовної освіти» [4, с. 120].

Погоджуємось із думкою Н. Шульжук про те, що мовну особистість покликано формувати усі навчальні заклади. Держава вимагає від ВНЗ плекати інтелектуальну мовну особистість, яка б могла свій інтелект представити за допомогою зв'язного літературного унормованого мовлення [10, с. 31].

Таке бачення проблеми сформулювалось під впливом сучасних здобутків вітчизняної лінгвосинергетики. Зокрема, ми поділяємо думку Т. Домброван щодо доцільності переходу у сучасному лінгвістичному знанні від дихотомії «мова – мовлення» до тріади [3],

тобто вважаємо за доцільне використовувати у лінгводидактиці таку тріаду: «мова – мовлення – комунікація», квінтесенцією якої й вважаємо мовну особистість, на основі чого виділяємо у її структурі мовну, мовленнєву й комунікативну компетентності як ключові.

Тож пропонуємо таку компетентнісну структуру мовної особистості (схема 1):

У процесі розроблення теоретичного аспекту побудованої схеми ми керувалися новітніми досягненнями лінгводидактики та педагогіки, а тому услід за провідними науковцями у цих галузях (О. Горошкіною, О. Караман, С. Караманом, М. Пентиліук та ін.), розуміємо під «компетенцією» коло питань (знань), у яких обізнана особистість, а під «компетентністю» – уміння цими знаннями користуватись.

Побудована схема ґрунтується на складових мовної особистості, визначених О. Горошкіною [9, с. 7–8], а також складових комунікативної компетентності, окреслених Л. Мамчур [5, с. 40], та враховує компетентності, якими повинна володіти будь-яка конкурентоспроможна всебічно розвинена

особистість, конкретизовані з огляду на проблематику нашого дослідження.

Багатопрофільний коледж покликаний виховати грамотно мислячу людину, яка володіє системою знань і розвиненими комунікативними здібностями, що дають змогу їй репрезентувати себе через мовлення. Процес формування мовної особистості студента багатопрофільного коледжу проходить поетапно, послідовно і безпосередньо пов'язаний з розвитком інтелектуальних здібностей. «Формування мовної особистості – це постійний і тяглий (не фрагментарний), синестезійно-синергетичний процес, у якому домінують когнітивно-інтелектуальні та креативно-діяльнісні чинники» [6, с. 33] – наголошує Мацько. Студент багатопрофільного коледжу в процесі навчання української мови має оволодіти такими компетентностями:

• **Ключовими:**

Мовною:

- уміти користуватись словниками різних типів;
- знати специфіки різних жанрів усного мовлення;

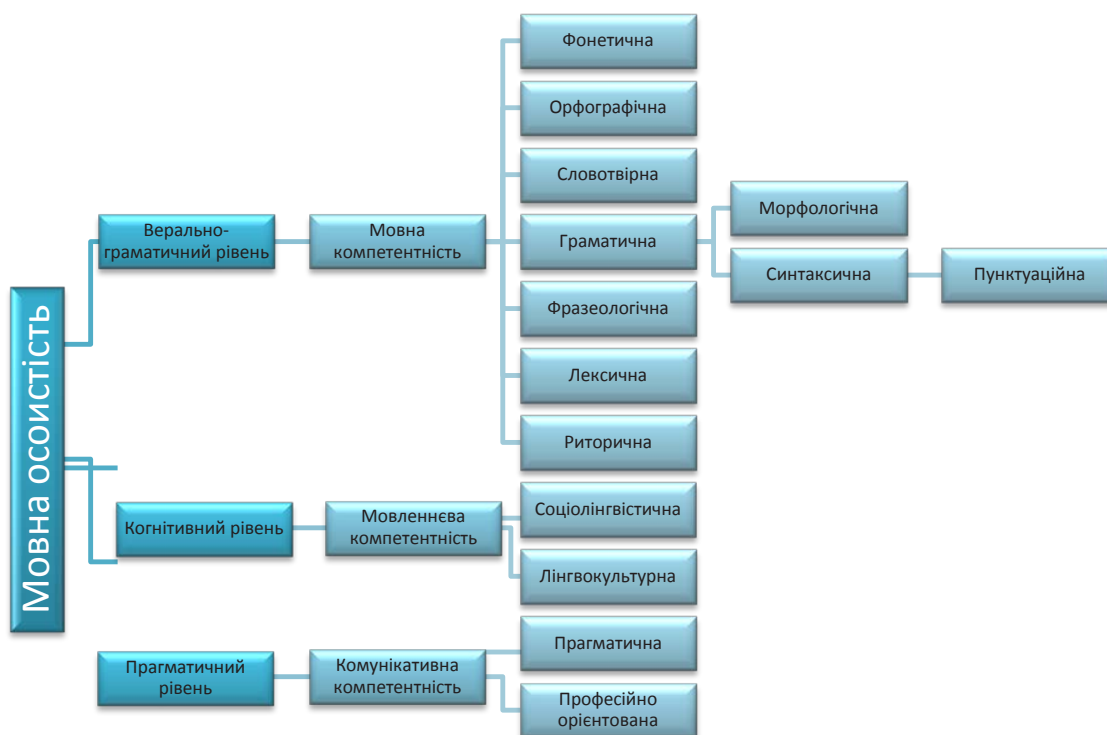

Схема 1. Компетентнісна структура мовної особистості студента

- знати основні лінгвістичні поняття з курсу української мови;
- володіти знаннями про основні одиниці мови та їх стилістичні можливості;
- знати та вміло використовувати основні пунктуаційні та орфографічні правила української мови;
- знаходити вивчені пунктограми та орфограми, пояснювати їх, знаходити і виправляти пунктуаційні та орфографічні помилки.

Мовленнєвою:

- знати особливості різних функційних стилів і типів мовлення;
- уміти грамотно, послідовно та логічно висловлювати свою думку;
- вміти оперативно застосовувати знання і вміння у конкретних мовленнєвих ситуаціях;
- уміти створювати монологічні висловлювання різних типів, стилів, жанрів з урахуванням мовленнєвої ситуації;
- уміти дотримуватись норм українського мовленнєвого етикету.

Комунікативною:

- уміти комунікативно виправдано користуватись виражальними засобами мови;
- уміти ділитись здобутою інформацією залежно від комунікативної ситуації;
- оперувати мовознавчою термінологією у різних комунікативних процесах;
- вміти логічно і послідовно доводити власну думку під час професійної та соціально-побутової комунікації;
- уміти вислухати співрозмовника;
- уміти ставити запитання.

• Загальними:

Конфліктною:

- уміти не ставати причиною конфліктів;
- уміти долати конфліктні ситуації;
- уміти розв'язувати проблеми.

Емоційною:

- уміти з'ясовувати зв'язок між думками, почуттями і реакціями;
- уміти правильно сприймати відмінність поглядів людей на одну й ту ж проблему;
- уміти розуміти почуття й турботи інших людей, розділяти їх.

Соціальною (Soft-skills):

- володіти дискусійними навичками;

- уміти швидко й чітко встановлювати особистісні цілі;

- уміти переконливо й аргументовано доводити власну думку;

- уміти ділитися своїми знаннями з іншими;

- уміти працювати у команді;

- уміти нестандартно вирішувати поставлені завдання.

Самоосвітньою:

- уміти самостійно здобувати знання, працювати з навчальною літературою;

- уміти здійснювати самоаналіз власних здобутків;

- уміти слідувати за саморозвитком і самовдосконаленням.

• Предметними:

Соціолінгвістичною:

- мати уявлення про соціальне значення української мови;

- уміти користуватися мовними виражальними засобами залежно від виконуваної соціальної ролі у конкретній ситуації спілкування;

- уміти оптимально підбирати синтаксичні конструкції для вираження своєї думки в умовах перебування у конкретному соціальному середовищі.

Лінгвокультурною:

- оперувати знаннями про роль української мови у культурній спадщині українського народу й інших народів світу;

- використовувати знання культурних особливостей українського народу, його звичаїв та традицій у процесі комунікації;

- розширювати знання українських приказок, прислів'їв, фразеологічних зворотів та комунікативно виправдано використовувати їх у конкретній мовленнєвій ситуації.

Проблема формування мовної особистості студента на компетентнісній основі пов'язана насамперед з перебудовою та реформуванням системи освіти в Україні. Сучасне суспільство вимагає конкурентоспроможного фахівця, який зможе реалізувати себе повною мірою у системі комунікації, а отже вагомим значення набуває конкретизація компетентностей у структурі мовної особистості, необхідних для вирішення цього завдання як підґрунтя для успішної реалізації нової освітньої стратегії.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у системі роботи над розвитком у студентів ключових і предметних компетентностей, формуванню їх мовної особистості

на комунікативній основі з використанням новітніх та перспективних підходів до навчання української мови у вищих закладах освіти.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Веремчук А. Компетентнісний підхід у підготовці майбутнього педагога в умовах ВНЗ / А. Веремчук // Гуманітарний вісник (Педагогіка). – 2012. – № 28. – С. 64-69.
2. Дика Н. Реалізація концепту мовної особистості у сучасній лінгводидактиці / Н. Дика // Педагогічний процес: теорія і практика. – 2016. – Вип. 2. – С. 32-36.
3. Домброван Т. Лингвосинергетика: язык как синергетическая система / Татьяна Домброван. – Saarbrücken: LAP LAMBERT academic publ., 2014. – 299 с.
4. Лічман Л. Ю. Розвиток мовної особистості у післядипломній освіті: компетентнісний підхід / Л. Ю. Лічман // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. – 2013. – Вип. 7. – С. 116-123.
5. Мамчур Л. І. Перспективність і наступність у формуванні комунікативної компетентності учнів основної школи: монографія / Л.І.Мамчур. – Умань: Видавець «Сочінський», 2012. – 449 с.
6. Мацько Л. І. Українська мова в освітньому просторі: навч. посіб. / Л. І. Мацько; Національний педагогічний ун-т ім. М.П.Драгоманова, АПН України, Інститут української філології. – К.: НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2009. – 607 с.
7. Микитенко В. О. Мовна особистість як аттрактор лінгводидактики / В. О. Микитенко // Materials of the XI International scientific and practical conference, “Cutting-edge science”, April 30 – May 7, 2015. – Volume 17. Philological sciences. – Sheffield: Science and education LTD, 2015. – С. 7-9.
8. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konczepczya.pdf>.
9. Формування мовної особистості учня / О. М. Горошкіна [та ін.]; Упр. освіти і науки Луган. облдержадмін., Луган. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти. – Луганськ: [СПД Резніков В. С.], 2008. – 212 с.
10. Шульжук Н. Функціонально-комунікативний підхід до вивчення мовних одиниць у процесі формування мовної особистості студента-філолога / Н. Шульжук // Нова педагогічна думка. – 2011. – № 3. – С. 31-34.